

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. balandžio 18 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 102 straipsnis – Veiksmingumo principas – Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo – Direktyva 2014/104/ES – Pavėluotas direktyvos perkėlimas – Taikymas laiko atžvilgiu – 10 straipsnis – Senaties terminas – *Dies a quo* taisyklės – Pažeidimo nutraukimas – Informacijos, būtinos ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti, sužinojimas – Europos Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas konkurencijos taisyklių pažeidimas, santraukos paskelbimas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* – Dar negalutinio Komisijos sprendimo privalomumas – Senaties termino sustabdymas ar nutraukimas Komisijos tyrimo laikotarpiu arba iki datos, kai jos sprendimas tampa galutinis“

Byloje C-605/21

dėl *Městský soud v Praze* (Prahos miesto teismas, Čekijos Respublika) 2021 m. rugsėjo 29 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2021 m. rugsėjo 30 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Heureka Group a.s.

prieš

Google LLC

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas L. Bay Larsen, kolegijų pirmininkai A. Arabadžiev (pranešėjas), A. Prechal, E. Regan, T. von Danwitz ir Z. Csehi, teisėjai J.-C. Bonichot, S. Rodin, J. Passer, D. Gratsias, M. L. Arastey Sahún ir M. Gavalec,

generalinė advokatė J. Kokott,

posėdžio sekretorė M. Krausenböck, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. kovo 20 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Heureka Group a.s.*, atstovaujamos *advokāti* L. Duffek, L. Kačerová, J. Měkota, M. Olík ir V. Podešva,

* Proceso kalba: čekų.

– *Google LLC*, atstovaujamos *advokāti* R. Neruda, P. J. Pipková, J. Šturm, P. Vohnický bei M. Vojáček ir *dikigoros* A. Komninos,

– Europos Komisijos, atstovaujamos N. Khan, G. Meessen ir P. Němečková,

susipažinęs su 2023 m. rugsėjo 21 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 102 straipsnio, 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo (OL L 349, 2014, p. 1), 10 straipsnio, 21 straipsnio 1 dalies bei 22 straipsnio ir veiksmingumo principo išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant pardavimo kainų palyginimo paslaugų rinkoje veikiančios Čekijos bendrovės *Heureka Group a.s.* (toliau – *Heureka*) ir *Google LLC* ginčą dėl žalos, tariamai patirtos dėl *Google* ir jos patrunuojančiosios bendrovės *Alphabet Inc.* padaryto SESV 102 straipsnio pažeidimo, kurį Europos Komisija konstatavo dar negalutiniam sprendime.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Reglamentas (EB) Nr. 1/2003

- 3 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [SESV 101 ir 102] straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205) 16 straipsnis „Vienodas Bendrijos konkurencijos teisės taikymas“ suformuluotas taip:

„1. Nacionalinių teismų priimami sprendimai dėl susitarimų, sprendimų ar veiklos pagal [SESV 101 ar 102] straipsnį, jau esančių Komisijos sprendimo objektu, negali prieštarauti Komisijos priimtam sprendimui. Be to, nacionaliniai teismai turi vengti priimti sprendimus, kurie prieštarautų sprendimui, Komisijos ketinamam priimti jos pradėtoje byloje. Todėl nacionalinis teismas gali įvertinti, ar reikia sustabdyti bylą. Šis įpareigojimas nepažeidžia teisių ir pareigų, numatytų [SESV 267] straipsnyje.

2. Valstybių narių konkurencijos institucijų priimami sprendimai dėl susitarimų, sprendimų ar veiklos pagal [SESV 101 ar 102] straipsnį, jau esančių Komisijos sprendimo objektu, negali prieštarauti Komisijos priimtam sprendimui.“

Direktyva 2014/104

4 Direktyvos 2014/104 2 straipsnyje „Terminų apibrėžtys“ nurodyta:

„Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

<...>

8) konkurencijos institucija – Komisija arba nacionalinė konkurencijos institucija arba abi, atsižvelgiant į kontekstą;

<...>

11) sprendimas dėl pažeidimo – konkurencijos teisės pažeidimą nustačiusios konkurencijos institucijos arba apeliacinės instancijos teismo sprendimas;

12) galutinis sprendimas dėl pažeidimo – sprendimas dėl pažeidimo, kuris negali arba nebegali būti peržiūrėtas įprasta apeliacine tvarka;

<...>“

5 Šios direktyvos 9 straipsnyje „Nacionalinių sprendimų poveikis“ numatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad nacionalinės konkurencijos institucijos arba apeliacinės instancijos teismo galutiniu sprendimu nustatytas konkurencijos teisės pažeidimas būtų laikomas neginčijamai nustatytu pagal SESV 101 ar 102 straipsnį arba pagal nacionalinę konkurencijos teisę jų nacionaliniams teismams pateiktų ieškinių dėl žalos atlyginimo tikslais.

2. Valstybės narės užtikrina, kad kitoje valstybėje narėje priimtas 1 dalyje nurodytas galutinis sprendimas galėtų pagal jų atitinkamą nacionalinę teisę būti pateiktas jų nacionaliniams teismams bent kaip *prima facie* įrodymas, kad buvo padarytas konkurencijos teisės pažeidimas, ir atitinkamais atvejais galėtų būti vertinamas kartu su bet kuriais kitais šalių pateiktais įrodymais.

3. Šiuo straipsniu nedaromas poveikis teisėms ir pareigoms, numatytoms SESV 267 straipsnyje.“

6 Minėtos direktyvos 10 straipsnyje „Senaties terminai“ nustatyta:

„1. Valstybės narės pagal šį straipsnį nustato taisykles, taikomas senaties terminams pareikšti ieškinius dėl žalos atlyginimo. Šiomis taisyklėmis nustatoma senaties termino pradžia, tokio termino trukmė ir aplinkybės, kurioms esant jis nutraukiamas arba sustabdomas.

2. Senaties terminai neprasideda konkurencijos teisės pažeidimo vykdymui nepasibaigus ir anksčiau nei ieškovas sužino arba pagrįstai galima manyti, kad jis žino apie:

a) šį elgesį ir tai, kad juo padaromas konkurencijos teisės pažeidimas;

b) faktą, kad dėl šio konkurencijos teisės pažeidimo jis patyrė žalą, ir

c) pažeidėjo tapatybę.

3. Valstybės narės užtikrina, kad senaties terminai pareikšti ieškinius dėl žalos atlyginimo būtų bent penkeri metai.
4. Valstybės narės užtikrina, kad senaties terminas būtų sustabdytas arba, priklausomai nuo nacionalinės teisės, nutrauktas, jei konkurencijos institucija imasi veiksmų, kad pradėtų tyrimą arba bylos nagrinėjimą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, su kuriuo susijęs ieškinys dėl žalos atlyginimo. Sustabdymas nutraukiamas ne anksčiau kaip praėjus vieneriems metams po to, kai priimtas sprendimas dėl pažeidimo tapo galutinis arba bylos nagrinėjimas buvo baigtas kitu būdu.“
- 7 Šios direktyvos 21 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:
- „Valstybės narės užtikrina, kad įsigaliojusių įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini, kad šios direktyvos būtų laikomasi ne vėliau kaip nuo 2016 m. gruodžio 27 d. Apie tai jos nedelsdamos praneša Komisijai.
- <...>“
- 8 Direktyvos 2014/104 22 straipsnyje „Laikinas taikymas [Taikymas laiko atžvilgiu]“ nurodyta:
- „1. Valstybės narės užtikrina, kad nacionalinės priemonės, patvirtintos pagal 21 straipsnį tam, kad būtų laikomasi šios direktyvos esminių [materialinių] nuostatų, būtų netaikomos atgaline tvarka.
2. Valstybės narės užtikrina, kad bet kurios nacionalinės priemonės, patvirtintos pagal 21 straipsnį, išskyrus tas, kurios nurodytos 1 dalyje, nebūtų taikomos ieškiniams dėl žalos, kurie nacionaliniuose teismuose pateikti iki 2014 m. gruodžio 26 d.“

Čekijos teisė

- 9 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* (Civilinio kodekso įstatymas Nr. 89/2012) 620 straipsnio 1 dalyje nurodyta:
- „Aplinkybės, lemiančios teisės į žalos atlyginimą senaties termino skaičiavimo pradžią, yra žalos ir asmens, privalančio ją atlyginti, [tapatybės] žinojimas. Tai *mutatis mutandis* taikytina ir neturtinės žalos atlyginimo tikslais.“
- 10 Šio kodekso 629 straipsnio 1 dalyje nustatyta:
- „Senaties terminas yra treji metai.“
- 11 *Zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže* (Įstatymas Nr. 262/2017 dėl žalos atlyginimo konkurencijos srityje, toliau – Įstatymas Nr. 262/2017), kuriuo perkeliama Direktyva 2014/104, įsigaliojo 2017 m. rugsėjo 1 d. Jo 9 straipsnio 1–3 dalyse numatyta:
- „1. Teisės į žalos atlyginimą įgyvendinimo senaties terminas pagal šį įstatymą yra penkeri metai; Civilinio kodekso 629 ir 636 straipsnių nuostatos netaikomos.
2. Senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai suinteresuotasis asmuo sužino apie žalą, asmens, privalančio atlyginti žalą, [tapatybę] ir apie konkurencijos apribojimą arba turėjo ir galėjo sužinoti apie šiuos dalykus, bet ne anksčiau kaip nuo tos dienos, kai konkurencijos apribojimas nustojó galioti.

3. Senaties terminas neskaičiuojamas konkurencijos institucijoje vykdant tyrimą ar procedūrą, susijusius su tuo pačiu konkurencijos apribojimu, bei vienus metus nuo dienos, kai

a) konkurencijos institucijos ar teismo priimtas sprendimas, kuriuo konstatuojamas toks konkurencijos ribojimas, tampa galutinis arba

b) konkurencijos institucijos tyrimas ar procedūra arba teismo procesas užbaigiamas kitaip.“

12 Šio įstatymo 36 straipsnis suformuluotas taip:

„Pagal šį įstatymą iškeltos bylos dėl konkurencijos ribojimu padarytos žalos atlyginimo ir bylos dėl žalą padariusių ir ją solidariai atlyginti privalančių asmenų, pradėtos po 2014 m. gruodžio 25 d., nagrinėjamos remiantis šiuo įstatymu; iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos atliktų procesinių veiksmų teisinės pasekmės nesikeičia.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

13 2010 m. lapkričio 30 d. Komisija pradėjo bylą pagal SESV 102 straipsnį prieš *Google* dėl galimo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi interneto paieškos srityje. Tą pačią 2010 m. lapkričio 30 d. Komisija paskelbė pranešimą spaudai, kuriuo informavo visuomenę apie šios bylos pradėjimą.

14 2013 m. *Google* pasisiūlė Komisijai prisiimti įsipareigojimus, kad būtų atsakyta į jos susirūpinimą keliančius klausimus.

15 2014 m. gegužės 27 d. *Sdružení pro internetový rozvoj v České republice* (SPIR) (Interneto plėtros Čekijos Respublikoje asociacija), kurios narė yra *Heureka*, paskelbė pranešimą spaudai, kuriame išreiškė nepritarimą šiems įsipareigojimams.

16 2015 m. balandžio 15 d. Komisija priėmė *Google* skirtą prieštaravimo pareiškimą, kuriame padarė preliminarią išvadą, kad šios bendrovės veiksmai yra piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, todėl jais pažeidžiamas SESV 102 straipsnis.

17 2016 m. liepos 14 d. Komisija priėmė papildomą prieštaravimo pareiškimą ir pradėjo SESV 102 straipsnyje numatytą pažeidimo tyrimo procedūrą prieš *Google* patronuojančiąją bendrovę *Alphabet*.

18 2017 m. birželio 27 d. Komisija priėmė Sprendimą C(2017) 4444 *final* byloje pagal [SESV] 102 straipsnį ir EEE susitarimo 54 straipsnį (Byla AT.39740 – *Google Search (Shopping)*). Šio sprendimo santrauka buvo paskelbta 2018 m. sausio 12 d. *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* (OL C 9, 2018, p. 11).

19 Šiame sprendime Komisija konstatavo, kad *Google* piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi trylikoje nacionalinių bendrosios paieškos rinkų Europos ekonominėje erdvėje (EEE), įskaitant Čekijos Respublikos rinką, mažindama duomenų srautą iš savo bendrosios paieškos rezultatų puslapių į konkurentų prekių palyginimo svetaines ir didindama šį srautą savo pačios prekių palyginimo svetainei, o tai galėjo turėti arba, tikėtina, turėjo antikonkurencinį poveikį trylikoje atitinkamų nacionalinių specialiosios prekių palyginimo paieškos rinkų ir minėtose bendrosios paieškos rinkose.

- 20 Taigi, kaip nurodyta tame sprendime, *Google* iš esmės sistemingai suteikdavo pirmaujančią poziciją savo kainų palyginimo paslaugai, o *Google* konkurentų kainų palyginimo paslaugos rezultatų sąrašė buvo nukeliamos į blogesnę padėtį.
- 21 Dėl *Google* priskiriamo pažeidimo Čekijos Respublikoje trukmės Komisija Sprendime C(2017) 4444 *final* konstatavo, kad šis pažeidimas prasidėjo 2013 m. vasario mėn. ir toliau darė poveikį to sprendimo priėmimo dieną, t. y. 2017 m. birželio 27 d. Taigi to sprendimo 3 straipsnyje Komisija įpareigojo *Google* per 90 dienų nutraukti savo veiksmus ir nesiimti lygiaverčių veiksmų, kurių tikslas ar poveikis yra toks pat.
- 22 2017 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojo Įstatymas Nr. 262/2017, kuriuo į Čekijos teisę perkelta Direktyva 2014/104.
- 23 *Google* ir *Alphabet* pareiškė ieškinį dėl Sprendimo C(2017) 4444 *final*, jį Bendrojo Teismo kanceliarija gavo 2017 m. rugsėjo 11 d.
- 24 2020 m. birželio 26 d. *Heureka* pareiškė *Městský soud v Praze* (Prahos miesto teismas, Čekijos Respublika) ieškinį, juo prašė priteisti iš *Google* atlyginti žalą, kurią ji tariamai patyrė dėl antikoncepcinių veiksmų, kuriuos, kaip nurodyta Sprendime C(2017) 4444 *final*, ši bendrovė vykdė Čekijos Respublikoje laikotarpiu nuo 2013 m. vasario mėn. iki 2017 m. birželio 27 d. *Heureka* nurodė, kad *Google* skelbė ir rodė savo pardavimo kainų palyginimo paslaugą pačioje geriausioje bendrosios paieškos paslaugų rezultatų puslapio vietoje ir taip sumažino apsilankymų jos pardavimo kainų palyginimo portale *Heureka.cz* skaičių.
- 25 Atsiliepime į ieškinį *Google*, be kita ko, teigė, kad pagal *Obchodní zákoník* (Prekybos kodeksas) senaties taisyklės, pagal kurias ketverių metų senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba galėjo sužinoti apie žalą ir ją atlyginti privalancio asmens tapatybę, *Heureka* teisės į žalos atlyginimą senaties terminas buvo suėjęs bent jau dėl laikotarpio nuo 2013 m. vasario mėn. iki 2016 m. birželio 25 d.
- 26 Šiuo atžvilgiu *Google* nurodė, kad, atsižvelgiant į tariamo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi pobūdį, *Heureka* galėjo žinoti ir pažeidėją, ir tai, kad ji patyrė žalą, gerokai anksčiau, nei buvo priimtas Sprendimas C(2017) 4444 *final*. *Heureka* negalėjo nežinoti, be kita ko, perskaičiusi 2010 m. lapkričio 30 d. Komisijos pranešimą spaudai, kad paieškos sistemos, pavadintos „Google“, operatorius yra *Google*. Bet kuriuo atveju šio sprendimo 15 punkte nurodyto 2014 m. gegužės 27 d. SPIR pranešimo spaudai, kuriame ši asociacija išreiškė nepritarimą *Google* Komisijai pateiktiems įsipareigojimams, pakako, kad prasidėtų senaties termino eiga.
- 27 Taigi nagrinėjamu atveju taikytinas senaties terminas prasidėjo 2013 m. vasario mėn., t. y. tuo metu, kai buvo pradėtas daryti tariamas pažeidimas Čekijos Respublikos teritorijoje ir atsirado tariama žala, arba vėliausiai – 2014 m. gegužės 27 d., kai buvo paskelbtas SPIR pranešimas spaudai.
- 28 *Google* teigimu, niekas netrukdė *Heureka* anksčiau pareikšti ieškinio dėl žalos atlyginimo, turint omenyje, kad tokiu atveju ši bendrovė būtų galėjusi palapsniui išplėsti savo reikalavimo atlyginti žalą apimtį, atsižvelgdama į patirtos žalos padidėjimą laikui bėgant.
- 29 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pirma, pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju galimi antikoncepciniai veiksmai prasidėjo prieš įsigaliojant Direktyvai 2014/104 2014 m. gruodžio 25 d. ir buvo nutraukti tik pasibaigus šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminui 2016 m. gruodžio 27 d.

- 30 Taigi tam teismui kyla klausimas, ar šios direktyvos 10 straipsnis taikomas visai žalai, padarytai pagrindinėje byloje nagrinėjamu SESV 102 straipsnio pažeidimu, ar tik žalai, atsiradusiai po tos direktyvos įsigaliojimo dienos, ar vis dėlto tik žalai, atsiradusiai pasibaigus šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminui.
- 31 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar Direktyvos 2014/104 10 straipsnis yra materialinė nuostata, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 22 straipsnio 1 dalį, ar procesinė nuostata.
- 32 Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam kyla abejonių dėl Čekijos senaties tvarkos, susijusios su ieškiniais dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo, taikytinos iki Įstatymo Nr. 262/2017, kuriuo perkeliama Direktyva 2014/104, įsigaliojimo, atitiktis šios direktyvos 10 straipsniui bei galbūt SESV 102 straipsniui ir veiksmingumo principui.
- 33 Šiuo klausimu tas teismas pirmiausia pažymi, kad pagrindinėje byloje taikytinos ne Prekybos kodekso, o Civilinio kodekso senaties taisyklės ir kad pastarosios taisyklės sudaro nagrinėjamu atveju reikšmingą ankstesnę senaties tvarką. Pagal Civilinio kodekso 620 straipsnio 1 dalį trejų metų senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo tada, kai nukentėjusioji šalis sužino arba gali būti laikoma sužinojusia apie pažeidėjo tapatybę ir patirtą žalą. Dėl reikalavimo žinoti, kad dėl pažeidimo buvo patirta žala, pažymėtina, jog iš *Nejvyšší soud* (Aukščiausiasis Teismas, Čekijos Respublika) pateikto Civilinio kodekso 620 straipsnio 1 dalies išaiškinimo matyti, kad sužinojimo apie dalinę žalą pakanka, kad būtų pradėtas skaičiuoti senaties terminas. Be kita ko, tęstinių ar pakartotinių pažeidimų atveju žala dalijama, todėl kiekvienos „naujos žalos“ atlyginimo galima reikalauti atskirai ir dėl to pradedamas skaičiuoti naujas senaties terminas.
- 34 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo teigimu, iš to matyti, jog nagrinėjamu atveju kiekviena bendra *Google* svetainėje atliekama paieška, po kurios paskelbiami ir rodomi *Google* kainų palyginimo paslaugai palankesni rezultatai, lemtų naujo savarankiško senaties termino pradžią.
- 35 Galiausiai, ketvirta, tas teismas pažymėjo, jog tam, kad būtų pradėtas skaičiuoti senaties terminas, Civiliniame kodekse nereikalaujama, kad nukentėjusioji šalis žinotų, jog atitinkamas elgesys yra konkurencijos teisės pažeidimas. Pagal šį kodeksą taip pat nereikalaujama, kad atitinkamas pažeidimas būtų pasibaigęs. Galiausiai tame kodekse nėra taisyklių, pagal kurias senaties terminas turėtų būti sustabdytas ar nutrauktas šio elgesio tyrimo laikotarpiu.
- 36 Tokiomis aplinkybėmis *Městský soud v Praze* (Prahos miesto teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar [Direktyvos 2014/104] 21 straipsnio 1 dalis ir bendrieji Sąjungos teisės principai turi būti aiškinami taip, kad Direktyva 2014/104, ypač jos 10 straipsnis, yra tiesiogiai ar netiesiogiai taikomi šiame ginče dėl bet kokių reikalavimų atlyginti žalą dėl SESV 102 straipsnio pažeidimo, kuris prasidėjo prieš įsigaliojant Direktyvai 2014/104 ir buvo nutrauktas pasibaigus nustatytam jos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę terminui, kai ieškinys dėl žalos atlyginimo taip pat pateikiamas pasibaigus direktyvos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę terminui, ar vis dėl to jie turi būti aiškinami taip, kad Direktyvos 2014/104 10 straipsnis taikomas tik daliai ginčijamų veiksmų (ir iš jų kylančiai žalai), kurie buvo atlikti įsigaliojus Direktyvai 2014/104 arba pasibaigus jos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę terminui?

2. Ar, atsižvelgiant į Direktyvos 2014/104 prasmę ir tikslą ir (arba) SESV 102 straipsnį ir veiksmingumo principą, Direktyvos 2014/104 22 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad „bet kurios nacionalinės priemonės, patvirtintos pagal 21 straipsnį, išskyrus tas, kurios nurodytos [22 straipsnio] 1 dalyje“, yra nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis įgyvendinamas Direktyvos 2014/104 10 straipsnis, kitaip tariant, ar Direktyvos 2014/104 10 straipsniui ir senaties taisyklėms taikoma Direktyvos 2014/104 22 straipsnio 1 ar 2 dalis?
3. Ar Direktyvos 2014/104 10 straipsnio 2 dalį ir (arba) SESV 102 straipsnį ir veiksmingumo principą atitinka nacionalinės teisės nuostatos ir jų aiškinimas, kurie subjektyviojo senaties termino pradžia svarbų „žinojimą apie padarytą žalą“ sieja su nukentėjusio asmens žinojimu apie „atskiras dalines žalas“, kurių atsiranda palaipsniui atliekant tęstinius ar nuolatinius antikonkurencinius veiksmus (kadangi jurisprudencija grindžiama prielaida, kad toks reikalavimas dėl žalos atlyginimo yra dalomas) ir dėl kurių pradedami skaičiuoti atskiri subjektyvieji senaties terminai, neatsižvelgiant į tai, ar nukentėjęs asmuo žino apie visą žalą, atsiradusios dėl SESV 102 straipsnio pažeidimo, dydį, t. y. tokios nacionalinės teisės nuostatos ir jų aiškinimas, pagal kuriuos ieškinio dėl žalos, patirtos dėl antikonkurencinių veiksmų, atlyginimo senaties terminas gali būti pradėtas skaičiuoti prieš užbaigiant šį veiksmą – lyginamųjų kainų paskelbimą ir rodymą suteikiant joms pranašumą, – kuriuo pažeidžiamas SESV 102 straipsnis?
4. Ar pagal Direktyvos 2014/104 10 straipsnio 2, 3 ir 4 dalis ir (arba) SESV 102 straipsnį ir veiksmingumo principą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriose būtų numatyta, kad subjektyvusis ieškinio dėl žalos atlyginimo senaties terminas yra treji metai ir jis pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie dalinę žalą ir apie asmenį, atsakingą už šią žalą, tačiau nebūtų atsižvelgiama į i) teisės pažeidimo nutraukimo momentą, ii) nukentėjusio asmens žinojimą, kad tokie veiksmai pažeidžia konkurencijos taisykles, taip pat iii) nebūtų stabdomas ar nutraukiamas trejų metų senaties terminas, kol Komisija atlieka tyrimą dėl tęstinio SESV 102 straipsnio pažeidimo, ir iv) nebūtų numatyta taisyklė, kad senaties termino sustabdymas nutraukiamas ne anksčiau kaip po vienu metų nuo tada, kai sprendimas, kuriuo konstatuojamas pažeidimas, tapo galutinis?“

Po sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo įvykę pokyčiai ir procesas Teisingumo Teisme

- 37 2021 m. lapkričio 10 d. Sprendimu *Google ir Alphabet / Komisija (Google Shopping)* (T-612/17, EU:T:2021:763) Bendrasis Teismas iš esmės atmetė *Google ir Alphabet* ieškinį dėl Sprendimo C(2017) 4444 *final*, patvirtindamas Komisijos analizę, susijusią su specialiosios prekių palyginimo paieškos rinka. Vis dėlto, kalbant apie nacionalines bendrosios paieškos rinkas, Bendrasis Teismas konstatavo, kad Komisija rėmėsi pernelyg netiksliais argumentais, kad pateisintų antikonkurencinio poveikio, net ir potencialaus, buvimą, ir kad *Google ir Alphabet* nurodytas pagrindas, grindžiamas tuo, kad poveikio analizė yra visiškai spekuliatyvi, turi būti pripažintas pagrįstu, kiek jis susijęs su šiomis rinkomis. Taigi Bendrasis Teismas panaikino tą sprendimą tik tiek, kiek Komisija jame konstatavo *Google ir Alphabet* pažeidimą trylikoje EEE nacionalinių bendrosios paieškos rinkų, remdamasi antikonkurencinio poveikio šiose rinkose buvimu, ir atmetė likusią ieškinio dalį.

- 38 2022 m. sausio 20 d. *Google* ir *Alphabet* pateikė apeliacinį skundą dėl 2021 m. lapkričio 10 d. *Google ir Alphabet / Komisija (Google Shopping)* (T-612/17, EU:T:2021:763). Šis apeliacinis skundas vis dar nagrinėjamas.
- 39 2022 m. birželio 22 d. Teisingumo Teismas priėmė Sprendimą *Volvo ir DAF Trucks* (C-267/20, EU:C:2022:494), kuriame, be kita ko, pateikė poziciją dėl Direktyvos 2014/104 10 straipsnio pobūdžio ir šios nuostatos taikymo laiko atžvilgiu.
- 40 2022 m. birželio 28 d. raštu Teisingumo Teismas įteikė šį sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui ir jo paklausė, ar, atsižvelgdamas į jį, jis neketina atsiimti šio prašymo.
- 41 Rašytiniame pranešime, kurį Teisingumo Teismas gavo 2022 m. rugsėjo 27 d., prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas informavo Teisingumo Teismą, kad atšaukia savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą išdėstytus pirmąjį ir antrąjį klausimus, bet palieka trečiąjį ir ketvirtąjį klausimus.

Dėl prejudicinių klausimų

- 42 Trečiuoju ir ketvirtuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/104 10 straipsnis ir (arba) SESV 102 straipsnis ir veiksmingumo principas turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kaip jas aiškina kompetentingi nacionaliniai teismai, kuriose numatytas trejų metų senaties terminas, taikomas ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl tęstinių Sąjungos konkurencijos teisės normų pažeidimų, atlyginimo, kuris:
- dėl kiekvienos iš tokio pažeidimo kylančios dalinės žalos pradedamas skaičiuoti nepriklausomai ir atskirai nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi apie tai, kad patyrė tokią dalinę žalą, ir apie ją atlyginti privalančio asmens tapatybę, nukentėjusiam asmeniui nežinant, kad atitinkamas elgesys yra konkurencijos taisyklių pažeidimas, ir nepasibaigus šio pažeidimo vykdymui,
 - negali būti sustabdytas arba nutrauktas vykstant Komisijos tyrimui dėl tokio pažeidimo ir
 - taip pat negali būti sustabdytas bent vienus metus nuo tada, kai Komisijos sprendimas, kuriuo konstatuojamas šis pažeidimas, tampa galutinis.
- 43 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktos informacijos matyti, kad jis, be kita ko, siekia išsiaiškinti, ar 2020 m. birželio 26 d. pareikštu ieškiniu *Heureka*, kuri mano patyrusi žalą dėl *Google* piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atitinkamoje rinkoje Čekijos Respublikoje nuo 2013 m. vasario mėn. iki 2017 m. birželio 27 d., kuris buvo konstatuotas dar negalutiniu Komisijos sprendimu, gali reikalauti atlyginti per visą šį laikotarpį padarytą žalą, ar vis dėlto jos teisei į žalos atlyginimą už dalį to laikotarpio jau yra suėjęs senaties terminas.
- 44 Šiuo atžvilgiu tas teismas nurodė, kad iki Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę Įstatymu Nr. 262/2017 Civilinio kodekso 629 straipsnio 1 dalyje nustatyto trejų metų senaties termino pradžia šio kodekso 620 straipsnio 1 dalyje buvo siejama tik su žinojimu apie žalą ir ją padariusį asmenį. Šios nuostatos buvo aiškinamos taip, kad visa žala, atsiradusi dėl tęstinio

konkurencijos teisės pažeidimo, yra skaidoma į dalines žalas ir kad dėl kiekvienos dalinės žalos pradedamas skaičiuoti atskiras senaties terminas. Taigi teisės į žalos atlyginimą senaties terminas pasibaigdavo atskirai ir palaipsniui.

- 45 Be to, tas teismas pažymėjo, kad šiuo atveju aptariamas pažeidimas prasidėjo iki 2014 m. gruodžio 25 d., t. y. Direktyvos 2014/104 įsigaliojimo dienos, tačiau buvo nutrauktas tik po 2016 m. gruodžio 27 d., t. y. šios direktyvos 21 straipsnyje numatyto perkėlimo į nacionalinę teisę termino pasibaigimo dienos. Vis dėlto, kadangi ši direktyva į Čekijos teisės sistemą buvo perkelta pavėluotai, šis pažeidimas buvo nutrauktas iki Įstatymo Nr. 262/2017 įsigaliojimo dienos, t. y. 2017 m. rugsėjo 1 d. Tačiau ieškinys pagrindinėje byloje buvo pareikštas po šios datos.
- 46 Šiomis aplinkybėmis, siekiant atsakyti į trečiąjį ir ketvirtąjį klausimus, pirmiausia reikia patikrinti Direktyvos 2014/104 10 straipsnio, į kurį daroma nuoroda šiuose klausimuose ir kuriame nustatyti tam tikri reikalavimai, susiję su ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo taikomu senaties terminu, taikymą laiko atžvilgiu ir ypač nustatyti minimalią šio termino trukmę ir anksčiausią momentą, nuo kurio jis gali būti pradėtas skaičiuoti, taip pat aplinkybes, kuriomis jis turi būti sustabdytas ar nutrauktas.
- 47 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad Direktyvos 2014/104 10 straipsnis yra materialinė nuostata, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 22 straipsnio 1 dalį. Pagal pastarąją nuostatą valstybės narės turi užtikrinti, kad nacionalinės priemonės, patvirtintos pagal šios direktyvos 21 straipsnį tam, kad būtų laikomasi jos materialinių nuostatų, būtų netaikomos atgaline tvarka (2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 36 ir 47 punktai).
- 48 Vis dėlto reikia priminti, kad, pasibaigus direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminui, nacionalinė teisė turi būti aiškinama taip, kad atitiktų bet kurią jos nuostatą (šiuo klausimu žr. 2006 m. liepos 4 d. Sprendimo *Adeneler ir kt.*, C-212/04, EU:C:2006:443, 115 punktą ir 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 33 ir 77 punktus).
- 49 Taigi, siekiant nustatyti, kaip Direktyvos 2014/104 10 straipsnis turi būti taikomas laiko atžvilgiu, būtina patikrinti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija susiklostė prieš pasibaigiant šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminui, ar ji vis dėlto ir toliau darė poveikį pasibaigus šiam terminui (šiuo klausimu žr. 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 48 punktą).
- 50 Šiuo tikslu, atsižvelgiant į senaties taisyklių ypatumus, jų pobūdį ir veikimo mechanizmą, be kita ko, nagrinėjant ieškinį dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo, reikia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pasibaigimo dieną, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., buvo pasibaigęs nacionalinėje teisėje nustatytas senaties terminas, iki tos dienos taikytinas pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai, o tai reiškia, kad reikia nustatyti momentą, nuo kurio pradedamas skaičiuoti šis senaties terminas pagal šią teisę (šiuo klausimu žr. 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 49 punktą).
- 51 Iš tiesų, kadangi iki Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pasibaigimo dienos nebuvo šių sritį reglamentuojančių Sąjungos teisės nuostatų, kiekviena valstybė narė savo teisės sistemoje turėjo nustatyti teisės reikalauti atlyginti žalą, atsiradusią dėl SESV 101 ir 102 straipsnių pažeidimo, įgyvendinimo taisykles, įskaitant su senaties terminais susijusias taisykles, su sąlyga, kad laikytasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų; pagal pastarąjį principą reikalaujama, kad dėl ieškiniams, skirtiems dėl Sąjungos teisės tiesioginio veikimo kylančių asmenų teisių

apsaugai užtikrinti, taikomų taisyklių naudojimas Sąjungos teise suteiktomis teisėmis netaptų praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 28 d. Sprendimo *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, 42 bei 43 punktus ir 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 50 punktą).

- 52 Šiuo klausimu iš pastarojo principo matyti, kad net prieš pasibaigiant Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę terminui nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis nustatoma senaties termino skaičiavimo pradžios data, jo sustabdymo trukmė ir tvarka, turėjo būti pritaikytos prie konkurencijos teisės ypatybių ir šios teisės taisyklių įgyvendinimo tikslų atsižvelgiant į atitinkamus asmenis, kad nebūtų visiškai panaikintas SESV 101 ir 102 straipsnių veiksmingumas (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 28 d. Sprendimo *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, 47 punktą ir 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 53 punktą).
- 53 Šiomis aplinkybėmis reikia priminti, kad SESV 102 straipsnis sukelia tiesioginį poveikį privačių asmenų tarpusavio santykiams ir sukuria teisės subjektams teisių, kurias nacionaliniai teismai turi saugoti (2019 m. kovo 28 d. Sprendimo *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 54 Visiškai SESV 102 straipsnio ir ypač jame nurodyto draudimo veiksmingumui kiltų grėsmė, be kita ko, jei dėl nacionalinės teisės nuostatų, kuriomis nustatoma senaties termino skaičiavimo pradžios data, jo sustabdymo trukmė ir tvarka, asmeniui taptų praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga reikalauti atlyginti žalą, jam padarytą dominuojančią padėtį užimančios įmonės piktnaudžiavimu, kuris gali apriboti arba iškreipti konkurenciją. Asmens teisė reikalauti atlyginti tokią žalą iš tikrųjų sustiprina Sąjungos konkurencijos taisyklių veiksmingumą ir gali atgrasyti nuo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, galinčio riboti ar iškraipyti konkurenciją, ir taip padeda išlaikyti veiksmingą konkurenciją Europos Sąjungoje (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 28 d. Sprendimo *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, 39 bei 41 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).
- 55 Iš jurisprudencijos matyti, kad naudojimas šia teise taptų praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas, jeigu senaties terminai, taikomi ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo, būtų pradedami skaičiuoti anksčiau, nei baigiasi pažeidimas ir nukentėjęs asmuo sužino arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi informaciją, būtina ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti (šiuo klausimu žr. 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 56, 57 ir 61 punktus).
- 56 Dėl pirmosios sąlygos, susijusios su pažeidimo nutraukimu, pirma, reikia pažymėti, jog iš suformuotos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad, norint pareikšti ieškinius dėl žalos, patirtos dėl Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo, iš principo reikia atlikti sudėtingą faktinę ir ekonominę analizę (2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 57 Ginčams dėl konkurencijos teisės normų pažeidimų iš esmės būdinga informacijos asimetrija nukentėjusio asmens nenaudai, todėl jam yra sunkiau gauti šios informacijos, nei konkurencijos institucijoms gauti informacijos, būtinos jų įgaliojimams taikyti konkurencijos teisę įgyvendinti (2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 55 punktas).
- 58 Be to, nukentėjusiam asmeniui dažnai ypač sunku įrodyti tokio pažeidimo buvimą bei apimtį ir dėl jo atsiradusią žalą, kol pažeidimas dar nesibaigė.

- 59 Tokiomis aplinkybėmis reikalavimas, kad senaties terminas negali būti pradėtas skaičiuoti anksčiau, nei baigiasi atitinkamas pažeidimas, yra būtinas tam, kad nukentėjęs asmuo galėtų nustatyti ir įrodyti jo buvimą, apimtį ir trukmę, pažeidimu padarytos žalos dydį bei jos ir pažeidimo priežastinį ryšį, taigi galėtų veiksmingai pasinaudoti iš SESV 101 ir 102 straipsnių kylančia teise reikalauti atlyginti visą žalą.
- 60 Kalbant konkrečiai, atsižvelgiant į tai, kad konkurencijos bylose sudėtinga nustatyti žalos dydį, jei pažeidimas vis dar vykdomas, reikalaujant, kad nukentėjęs asmuo palaipsniui didintų prašomos kompensacijos sumą atsižvelgdamas į dėl šio pažeidimo padarytą papildomą žalą, naudojimasis teise į visą žalos atlyginimą taptų praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas.
- 61 Antra, reikia priminti, kad, kaip ir valdžios institucijų vykdomo Sąjungos konkurencijos taisyklių įgyvendinimo atveju (*public enforcement*), ieškiniai dėl pažeidus šias taisykles padarytos žalos atlyginimo (*private enforcement*) yra neatsiejama šių taisyklių įgyvendinimo sistemos, kuria siekiama nubausti už įmonių antikonkurencinį elgesį ir jas nuo jo atgrasyti, dalis (2021 m. spalio 6 d. Sprendimo *Sumal*, C-882/19, EU:C:2021:800, 37 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 62 Šiuo atžvilgiu pažymėtina, jog, viena vertus, senaties tvarka, pagal kurią numatytas trejų metų senaties terminas, kurio *dies a quo* eina prieš vieno tęstinio pažeidimo pasibaigimą ir kuris negali būti sustabdytas ar nutrauktas vykstant Komisijos tyrimui, gali lemti, kad šis terminas baigsis gerokai prieš Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas šis pažeidimas, priėmimą, o tai tiesiogiai paveiktų nukentėjusio asmens galimybę pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo po tokio sprendimo priėmimo (*follow-on damages action*), taigi dėl jos naudojimasis teise reikalauti atlyginti visą žalą taptų pernelyg sudėtingas. Iš tiesų šiam asmeniui paprastai sunku įrodyti SESV 101 straipsnio 1 dalies arba 102 straipsnio pažeidimą, jei nėra Komisijos ar nacionalinės valdžios institucijos sprendimo.
- 63 Kita vertus, kaip iš esmės pažymėjo generalinė advokatė išvados 118 punkte, pažeidimo nutraukimas kaip sąlyga, kuri turi būti įvykdyta, kad galėtų būti pradėtas skaičiuoti senaties terminas, gali turėti atgrasomąjį poveikį ir paskatinti šį pažeidimą padariusį asmenį skubiau jį nutraukti. Tačiau taip nėra kalbant apie tvarką, pagal kurią, siekiant pareikšti ieškinį dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo, į šią sąlygą neatsižvelgiama, bet leidžiama senaties terminą išskaidyti į keletą vienas po kito einančių *dies a quo*, dėl ko pasibaigia senaties terminai dėl tam tikros atitinkamu pažeidimu padarytos žalos dalies.
- 64 Kalbant apie antrąją sąlygą, kuri, kaip matyti iš šio sprendimo 55 punkte nurodytos jurisprudencijos, turi būti įvykdyta, kad būtų pradėtas skaičiuoti senaties terminas, t. y. nukentėjęs asmuo sužinojo informaciją, būtiną ieškiniui dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo pareikšti, reikia priminti, jog ši informacija apima konkurencijos teisės pažeidimo buvimą, žalos buvimą, jos ir pažeidimo priežastinį ryšį ir jį padariusio asmens tapatybę (šiuo klausimu žr. 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 60 punktą).
- 65 Neturint šios informacijos, nukentėjusiam asmeniui yra labai sunku ar net neįmanoma gauti dėl pažeidimo jam padarytos žalos atlyginimą.
- 66 Šiuo atžvilgiu nacionalinis teismas, kuriame pareikštas ieškinys dėl žalos atlyginimo, turi nustatyti momentą, nuo kurio galima pagrįstai manyti, kad nukentėjęs asmuo sužinojo minėtą informaciją. Reikia priminti, kad tik nacionalinis teismas yra kompetentingas nustatyti ir vertinti pagrindinės

bylos faktines aplinkybes (šiuo klausimu žr. 2023 m. sausio 31 d. Sprendimo *Puig Gordi ir kt.*, C-158/21, EU:C:2023:57, 61 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Atsižvelgiant į tai, Teisingumo Teismas, priimdamas prejudicinį sprendimą, gali pateikti paaiškinimą, kuriais vadovaudamasis nacionalinis teismas galėtų tai nustatyti.

- 67 Taigi iš jurisprudencijos matyti, kad iš esmės šis momentas sutampa su atitinkamo Komisijos sprendimo santraukos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* diena (šiuo klausimu žr. 2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 71 punktą).
- 68 Viena vertus, Sąjungos institucijos priimto akto paskelbimu *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* visomis oficialiosiomis Sąjungos kalbomis užtikrinama, kad tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys turi galimybę su juo susipažinti (šiuo klausimu žr. 2023 m. kovo 6 d. Nutarties *Deutsche Bank (Kartelis – euro palūkanų normos išvestinės finansinės priemonės)*, C-198/22 ir C-199/22, EU:C:2023:166, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 69 Kita vertus, kalbant apie ieškinius dėl atsakomybės, pareikštus Komisijai priėmus galutinį sprendimą, susiejimas su objektyviu veiksmu, kaip antai šio sprendimo santraukos paskelbimu *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*, atitinka teisinio saugumo interesus, nes, jeigu pažeidimas yra pasibaigęs, iš esmės leidžia nustatyti momentą, nuo kurio pradedamas skaičiuoti senaties terminas tiek kartelyje dalyvavusioms įmonėms, tiek nukentėjusiems asmenims (šiuo klausimu žr. 2023 m. kovo 6 d. Nutarties *Deutsche Bank (Kartelis – euro palūkanų normos išvestinės finansinės priemonės)*, C-198/22 ir C-199/22, EU:C:2023:166, 48 punktą).
- 70 Atsižvelgiant į tai, negalima atmesti galimybės, kad nuo konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo nukentėjęs asmuo gali sužinoti informaciją, būtiną ieškiniumi dėl žalos atlyginimo pareikšti, gerokai prieš paskelbiant Komisijos sprendimo santrauką *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* (2023 m. kovo 6 d. Nutarties *Deutsche Bank (Kartelis – euro palūkanų normos išvestinės finansinės priemonės)*, C-198/22 ir C-199/22, EU:C:2023:166, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 71 Tačiau asmuo, kuriam pareikštas ieškinys dėl žalos atlyginimo, turi įrodyti, kad taip yra.
- 72 Vis dėlto nagrinėjamu atveju dar kyla klausimas, kokį poveikį nustatant senaties termino *dies a quo* turi Komisijos sprendimo, kuriuo konstatuojamas konkurencijos taisyklių pažeidimas ir kuris dar netapo galutinis, santraukos paskelbimas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*. Skirtingai nei bylose, kuriose priimtas 2022 m. birželio 22 d. Sprendimas *Volvo ir DAF Trucks* (C-267/20, EU:C:2022:494) ir 2023 m. kovo 6 d. Nutartis *Deutsche Bank (Kartelis – euro palūkanų normos išvestinės finansinės priemonės)* (C-198/22 ir C-199/22, EU:C:2023:166), kuriose Komisijos sprendimai tapo galutiniai, šioje byloje, kaip matyti iš šio sprendimo 37 ir 38 punktų, Sprendimas C(2017) 4444 *final* netapo galutinis. *Google* ir *Alphabet* dėl šio sprendimo pareiškė ieškinį Bendrajame Teisme, o dėl šio teismo priimto sprendimo, kuriuo tas ieškinys buvo patenkintas tik iš dalies, šios bendrovės pateikė apeliacinį skundą, kuris vis dar nagrinėjamas Teisingumo Teisme.
- 73 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Sąjungos institucijų aktams iš principo galioja teisėtumo prezumpcija, todėl jie sukelia teisinių padarinių tol, kol nėra panaikinti ar atšaukti (šiuo klausimu žr. 2004 m. spalio 5 d. Sprendimo *Komisija / Graikija*, C-475/01, EU:C:2004:585, 18 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Šis principas taip pat reiškia visų Sąjungos teisės subjektų pareigą pripažinti visišką šių aktų veiksmingumą, kol Teisingumo Teismas nenustatė jų neteisėtumo, ir

gerbti jų vykdytinumą, kol šis teismas nenusprendė sustabdyti jų vykdymo (šiuo klausimu žr. 1988 m. birželio 7 d. Sprendimo *Komisija / Graikija*, 63/87, EU:C:1988:285, 10 punktą ir 1989 m. rugsėjo 21 d. Sprendimo *Hoechst / Komisija*, 46/87 ir 227/88, EU:C:1989:337, 64 punktą).

- 74 Kalbant konkrečiai, pagal Reglamento Nr. 1/2003 16 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį nacionalinių teismų priimami sprendimai dėl susitarimų, sprendimų ar veiklos pagal SESV 101 arba 102 straipsnį, kurie jau yra Komisijos sprendimo objektas, negali prieštarauti Komisijos priimtam sprendimui. Šio 16 straipsnio 1 dalyje nereikalaujama, kad Komisijos sprendimas būtų tapęs galutinis tam, kad nacionalinis teismas privalėtų jo laikytis. Tuo minėtas 16 straipsnis skiriasi nuo Direktyvos 2014/104 9 straipsnio, pagal kurį nacionalinių konkurencijos institucijų sprendimams įrodomoji galia priskiriama tik tais atvejais, kai jie yra galutiniai. Šis šių dviejų nuostatų skirtumas pateisinamas būtent Sąjungos teisės viršenybe ir privalomu Sąjungos institucijų sprendimų pobūdžiu.
- 75 Žinoma, 2021 m. spalio 6 d. Sprendimo *Sumal* (C-882/19, EU:C:2021:800) 42 punkte Teisingumo Teismas iš esmės konstatavo, jog tam, kad būtų pripažinta kokio nors ekonominiam vienetui priklausančio teisės subjekto atsakomybė, atitinkamas konkurencijos taisyklių pažeidimas turi būti konstatuotas galutiniame Komisijos sprendime arba, jei Komisija nėra priėmusi jokio sprendimo dėl pažeidimo buvimo, jis turi būti įrodytas savarankiškai atitinkamame nacionaliniame teisme (šiuo klausimu žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimo *Sumal*, C-882/19, EU:C:2021:800, 42 punktą). Tačiau šie samprotavimai susiję tik su dviem akivaizdžiausiais atvejais, kai galima pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo.
- 76 Nagrinėjamu atveju, priešingai nei ginčas, dėl kurio priimtas 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Sumal* (C-882/19, EU:C:2021:800), kuris buvo susijęs su galutiniu Komisijos sprendimu, pagrindinėje byloje nagrinėtas ieškinys dėl žalos atlyginimo buvo pareikštas Komisijai priėmus sprendimą, kuris netapo galutinis, nes dėl jo buvo pareikštas ieškinys dėl panaikinimo Bendrajame Teisme, o to teismo sprendimas apskūstas Teisingumo Teismui.
- 77 Kaip iš esmės pažymėjo generalinė advokatė išvados 54 ir 62 punktuose, dar negalutinis Komisijos sprendimas, kuriame ji konstatuoja konkurencijos teisės pažeidimą, turi privalomąją galią, kol nėra panaikintas, ir nacionalinis teismas turi iš to padaryti atitinkamas išvadas savo byloje. Taigi nukentėjęs asmuo gali remtis tokia sprendime išdėstytais išvadomis, kad pagrįstų savo ieškinį dėl žalos atlyginimo.
- 78 Todėl, neatsižvelgiant į tai, ar nagrinėjamas Komisijos sprendimas tapo galutinis, nuo jo santraukos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* dienos ir jeigu atitinkamas pažeidimas yra pasibaigęs, iš principo galima pagrįstai manyti, jog nukentėjęs asmuo turi visą būtiną informaciją, kad galėtų pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo per protingą terminą, įskaitant informaciją, būtiną dėl atitinkamo pažeidimo patirtos galimos žalos dydžiui nustatyti. Iš tiesų toks paskelbimas paprastai leidžia konstatuoti pažeidimą. Be to, dėl šio pažeidimo patirtos žalos dydį nukentėjęs asmuo gali nustatyti remdamasis šiuo konstatavimu ir turimais duomenimis.
- 79 Dėl klausimo, ar pagal SESV 102 straipsnį ir veiksmingumo principą reikalaujama sustabdyti arba nutraukti senaties terminą Komisijos tyrimo laikotarpiu, reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 62 punkto, trejų metų senaties terminas, kuris pradėdamas skaičiuoti anksčiau, nei pasibaigė atitinkamas vienas tęstinis pažeidimas, ir kuris negali būti sustabdytas ar nutrauktas vykstant Komisijos tyrimui, galėtų baigtis dar iki procedūros Komisijoje pabaigos, dėl ko naudojimasis teise į visą žalos atlyginimą, pareiškiant ieškinį dėl žalos atlyginimo Komisijai priėmus sprendimą, taptų pernelyg sudėtingas ar net neįmanomas. Iš tiesų sustabdyti ar

nutraukti senaties terminą Komisijos tyrimo laikotarpiu iš esmės būtina tam, kad nukentėjęs asmuo, be kita ko, užbaigus tyrimą, galėtų įvertinti, ar buvo padarytas konkurencijos teisės pažeidimas, nustatyti jo mastą ir trukmę ir šia išvada remtis bet kuriame paskesniame ieškinyje dėl žalos atlyginimo.

- 80 Tačiau, kadangi, kaip matyti iš šio sprendimo 77 punkto, nukentėjęs asmuo, siekdamas pagrįsti ieškinį dėl žalos atlyginimo, gali remtis Komisijos sprendime, kuris netapo galutinis, išdėstytomis išvadomis, reikia konstatuoti, kad pagal SESV 102 straipsnį ir veiksmingumo principą nereikalaujama, kad senaties terminas toliau būtų sustabdytas, kol Komisijos sprendimas taps galutinis. Be to, kaip iš esmės pažymėjo generalinė advokatė išvados 70 punkte, nors nacionalinis teismas turi teisę sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol Komisijos sprendimas taps galutinis, jeigu mano, kad tai yra tinkama atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, jis visiškai neprivalo to daryti, jei nenukrypsta nuo šio sprendimo.
- 81 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta šio sprendimo 51–80 punktuose, reikia konstatuoti, kad dėl senaties tvarkos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, pagal kurią, viena vertus, trejų metų senaties terminas dėl kiekvienos iš atitinkamo pažeidimo kylančios dalinės žalos pradedamas skaičiuoti nepriklausomai ir atskirai nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi apie tai, kad patyrė dalinę žalą, ir apie ją atlyginti privalančio asmens tapatybę, ir nebūtina, kad pažeidimas būtų pasibaigęs ir kad šis asmuo būtų sužinojęs apie tai, kad atitinkamas elgesys yra konkurencijos taisyklių pažeidimas, ir, kita vertus, minėtas terminas negali būti sustabdytas arba nutrauktas vykstant Komisijos tyrimui dėl tokio pažeidimo, naudojimasis teise reikalauti atlyginti dėl to pažeidimo patirtą žalą tampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas.
- 82 Taigi būtent neatsižvelgiant į šios senaties tvarkos elementus, kurie yra nesuderinami su SESV 102 straipsniu ir veiksmingumo principu, reikia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pasibaigimo dieną, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., buvo pasibaigęs nacionalinėje teisėje nustatytas senaties terminas, iki tos dienos taikytinas pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai.
- 83 Nagrinėjamu atveju Sprendimo C(2017) 4444 *final* santrauka *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* buvo paskelbta 2018 m. sausio 12 d., todėl su sąlyga, kad tai patikrins prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, galima pagrįstai manyti, jog tą dieną *Heureka* sužinojo visą būtina informaciją, kad galėtų pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo. Jei *Google* nori ginčyti šią išvadą teigdama, jog ši bendrovė žinojo šią informaciją gerokai iki tos dienos, ji prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam turi įrodyti, kad taip iš tikrųjų buvo.
- 84 Be to, iš Sprendimo C(2017) 4444 *final* 1 straipsnio matyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas pažeidimas prasidėjo 2013 m. vasario mėn. ir to sprendimo priėmimo dieną, t. y. 2017 m. birželio 27 d., dar nebuvo pasibaigęs, nes Komisija nekonstatavo, kad *Google* būtų nutraukusi savo veiksmus. Be to, minėto sprendimo 3 straipsnyje ši institucija įpareigojo šią bendrovę per 90 dienų nutraukti savo veiksmus.
- 85 Šiuo klausimu pažymėtina, kaip tai iš esmės padarė generalinė advokatė išvados 91 punkte, jog tariamą pažeidimą sudaro tęstiniai veiksmai, kuriais siekiama vieno ekonominio tikslo, būtent kad *Google* bendrųjų paieškos rezultatų puslapiuose palankiau skelbtų ir rodytų savo lyginamąjį produktą, siekdama padidinti duomenų srautą į šią prekių palyginimo paslaugą konkuruojančių prekių palyginimo paslaugų nenaudai.

- 86 Šiomis aplinkybėmis, neatsižvelgiant į tai, kada, galima manyti, *Heureka* sužinojo informaciją, būtiną ieškiniui dėl žalos atlyginimo pareikšti, nesvarbu, ar tai būtų Sprendimo C(2017) 4444 *final* santraukos paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* diena ar ankstesnis momentas, senaties terminas negalėjo būti pradėtas skaičiuoti anksčiau nei 2017 m. birželio 27 d., nes, kaip matyti iš Sprendimo C(2017) 4444 *final* 1 ir 3 straipsnių, pagrindinėje byloje nagrinėjamas tariamas pažeidimas tą dieną nebuvo pasibaigęs. Bet kuriuo atveju prašymą priimti prejudicinį pateikęs teismas turi patikrinti, kokia yra tiksli šio pažeidimo pabaigos data.
- 87 Vadinasi, Direktyvos 2014/104 perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos dieną, t. y. 2016 m. gruodžio 27 d., senaties terminas ne tik nebuvo pasibaigęs, bet net nebuvo prasidėjęs.
- 88 Taigi pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija nebuvo susiklosčiusi iki šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos, todėl minėtos direktyvos 10 straipsnis nagrinėjamu atveju taikytinas *ratione temporis*. Taigi į trečiąjį ir ketvirtąjį klausimus reikia atsakyti remiantis ne tik SESV 102 straipsniu ir veiksmingumo principu, bet ir Direktyvos 2014/104 10 straipsniu.
- 89 Iš šio sprendimo 51–81 punktų matyti, kad senaties tvarka, kaip antai ta, su kuria susiję trečiasis ir ketvirtasis klausimai, yra nesuderinama su SESV 102 straipsniu ir veiksmingumo principu, nes, viena vertus, trejų metų senaties terminas dėl kiekvienos iš atitinkamo pažeidimo kylančios dalinės žalos pradedamas skaičiuoti nepriklausomai ir atskirai nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi apie tai, kad patyrė dalinę žalą, ir apie ją atlyginti privalančio asmens tapatybę, ir nebūtina, kad pažeidimas būtų pasibaigęs ir kad šis asmuo būtų sužinojęs apie tai, kad atitinkamas elgesys yra konkurencijos taisyklių pažeidimas, ir, kita vertus, minėtas terminas negali būti sustabdytas arba nutrauktas vykstant Komisijos tyrimui dėl tokio pažeidimo.
- 90 Be to, iš aiškios Direktyvos 2014/104 10 straipsnio 2 ir 4 dalių formuluotės matyti, kad tokia tvarka taip pat nesuderinama su šiomis nuostatomis.
- 91 Kalbant konkrečiai, pagal šio 10 straipsnio 4 dalies antrą sakinį dabar reikalaujama, kad senaties termino sustabdymas konkurencijos institucijai ėmusių veiksmų, kad pradėtų tyrimą arba bylos nagrinėjimą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, su kuriuo susijęs ieškinys dėl žalos atlyginimo, nutraukiamas ne anksčiau kaip po vieno metų nuo tada, kai sprendimas, kuriuo konstatuojamas pažeidimas, tapo galutinis arba bylos nagrinėjimas buvo baigtas kitu būdu.
- 92 Taip pat reikia priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją direktyva pati savaime negali sukurti pareigų privačiam asmeniui, todėl ja iš esmės negalima remtis prieš tą asmenį. Iš tiesų išplėsti galimybę remtis neperkeltos ar netinkamai perkeltos direktyvos nuostata į santykių tarp privačių asmenų sritį reikėtų pripažinti, kad Sąjunga turi teisę nustatyti privatiems asmenims nedelsiant įsigaliojančius įpareigojimus, nors tokią kompetenciją ji turi tik tais atvejais, kai yra įgaliota priimti reglamentus (2022 m. birželio 22 d. *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 76 punktas).
- 93 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos taip pat matyti, jog nagrinėdamas tokį privačių asmenų ginčą, kaip pagrindinėje byloje, nacionalinis teismas prirėkęs turi nuo neperkeltos direktyvos perkėlimo termino pabaigos taip aiškinti nacionalinę teisę, kad situacija iš karto taptų suderinama šios direktyvos nuostatomis, tačiau neaiškindamas nacionalinės teisės *contra legem* (2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 77 punktas).

94 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį ir ketvirtąjį klausimus reikia atsakyti: Direktyvos 2014/104 10 straipsnis bei SESV 102 straipsnis ir veiksmingumo principas turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kaip jas aiškina kompetentingi nacionaliniai teismai, kuriose numatytas trejų metų senaties terminas, taikomas ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl tęstinių Sąjungos konkurencijos teisės normų pažeidimų, atlyginimo, kuris:

- dėl kiekvienos iš tokio pažeidimo kylančios dalinės žalos pradedamas skaičiuoti nepriklausomai ir atskirai nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi apie tai, kad patyrė tokią dalinę žalą, ir apie ją atlyginti privalančio asmens tapatybę, nukentėjusiam asmeniui nežinant, kad atitinkamas elgesys yra konkurencijos taisyklių pažeidimas, ir nepasibaigus šio pažeidimo vykdymui, ir
- negali būti sustabdytas arba nutrauktas vykstant Komisijos tyrimui dėl tokio pažeidimo.

Be to, pagal Direktyvos 2014/104 10 straipsnį taip pat draudžiamos tokios teisės nuostatos, jei jose nenumatyta, kad senaties terminas sustabdomas bent vienus metus nuo tada, kai sprendimas, kuriuo konstatuojamas šis pažeidimas, tapo galutinis.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

95 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo, 10 straipsnis bei SESV 102 straipsnis ir veiksmingumo principas

turi būti aiškinami taip:

pagal juos draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kaip jas aiškina kompetentingi nacionaliniai teismai, kuriose numatytas trejų metų senaties terminas, taikomas ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl tęstinių Sąjungos konkurencijos teisės normų pažeidimų, atlyginimo, kuris:

- dėl kiekvienos iš tokio pažeidimo kylančios dalinės žalos pradedamas skaičiuoti nepriklausomai ir atskirai nuo tada, kai nukentėjęs asmuo sužinojo arba gali būti pagrįstai laikomas sužinojusi apie tai, kad patyrė tokią dalinę žalą, ir apie ją atlyginti privalančio asmens tapatybę, nukentėjusiam asmeniui nežinant, kad atitinkamas elgesys yra konkurencijos taisyklių pažeidimas, ir nepasibaigus šio pažeidimo vykdymui, ir
- negali būti sustabdytas arba nutrauktas vykstant Europos Komisijos tyrimui dėl tokio pažeidimo.

Be to, pagal Direktyvos 2014/104 10 straipsnį taip pat draudžiamos tokios teisės nuostatos, jei jose nenumatyta, kad senaties terminas sustabdomas bent vienus metus nuo tada, kai sprendimas, kuriuo konstatuojamas šis pažeidimas, tapo galutinis.

Parašai.